

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Β'.

Πότερον ὠφελεῖ τὸ Ἐμπόριον εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον, ἢ βλάπτει;

Τὸ πρόβλημα τῆτο δὲν ἔπρεπε νὰ εὖρη ἀντίσασιν· διότι ἡ ὠφέλεια ἢ προερχομένη ἀπὸ τὸ Ἐμπόριον εἰς τὸν κοινωνικὸν βίον εἶναι τόσο μεγάλη, καὶ τόσο φανερά, ὥστε παράδοξον εἶναι τὸ νὰ ἀμφιβάλληται παντελῶς· ἀλλ' ἐκεῖνοι οἱ λεγόμενοι ἰσχυρογνώμονες, ἢ δυνατοὶ νῆες, ἔχοντες καύχημα καὶ προτέρημα τὸ νὰ ἐπιχειρῶν νὰ ἀντιλέγῃν καὶ εἰς τὰς φανεραὶς ἀληθείας, ἄλλοτε πολεμῶν αὐτὰ τὰ παναληθῆ τῆς Ὁρησκείας Δόγματα, (α) ἄλλοτε τὰς ἀναντιρρήτους θείας Γραφαίς, (β) ἄλλοτε σπευδάζῃν νὰ ἀποδείξῃν, ὅτι ἡ εὐτυχεστέρα ζωὴ συνίσταται εἰς τὸ νὰ περιπατῶν οἱ ἄνθρωποι κεκυφότες κατὰ γῆς, ὡς τὰ τετράποδα ζῶα, (γ) ἄλλοτε τὸ νὰ συνδιάζῃν μὲ τὰ θηρία ἐπαυῶν καὶ ἐκθειάζῃν (δ), ὅτι τὰ γράμματα εἶναι ἐπιβλαβῆ, ὅτι αἱ ἐπιστῆμαι εἶναι κενόσπεδία, καὶ ἐν ἐνὶ λόγῳ ὅλα ὅσα εἶναι εἰς τὸν κόσμον κοινῶς ἐπαινετὰ, καὶ ὠφέλιμα, ὅλα εὖρηκαν ἀντιλέγοντες· καὶ ποίους; ἀνθρώπους κοσμημένους μὲ τὸ σεπτὸν τῆς Φιλοσοφίας ὄνομα, καὶ ἀνατετραμμένους εἰς Ἀκαδημίας,

-
- (α) Δυπηῆς καὶ Σπινόζας.
  - (β) Βολταίρος.
  - (γ) Ρουσώ.
  - (δ) Πλείστοι καὶ Νευτέρων.

μίας, ὅπως ἡ Ὀρθοκεία, ἡ καλὴ Ἠθική, ἢ ἡ Φιλοσοφία ἐκθειάζονται.

Ποῖος τὸ ἤθελε πιστεύσῃ ὅτι εἰς τὴν Μασσηλίαν πόλιν τῆς Γαλτίας μεγάλην, ἢ πολυάνθρωπον, ἀνθῶσαν εἰς τὸ Ἐμπόριον, καὶ εὐδοκίμησαν εἰς αὐτὸ, ὀλόκληρον σῶμα φιλολόγων ἢ φιλεπιστημένων Ἀκαδημικῶν σπευδαζόντων εἰς τὸ νὰ διαδώσῃ τὸν φωτισμὸν τῆς Φιλοσοφίας εἰς ὅλην τὴν Γαλίαν, καὶ ἀνταποκρινομένων μετὰ τῶν ἐγκριτοτέρων τῆς σοφῆς Εὐρώπης φιλοσοφικῶν συστημάτων, κατὰ τὸ 1777 εἰς τὸ πρόβλημα περὶ τῆς, ὅποια ἐχρημάτισε πάντοτε ἡ ἐπίρροια τοῦ Ἐμπορίου εἰς τὸ πνεῦμα καὶ τὰ ἤθη τῶν Ἑθνῶν; ἐτίμησε μὲ στέφανον τὸν γνωμοδοτήσαντα, ὅτι τὸ Ἐμπόριον ἐμέθυσε πάντοτε τὸ πνεῦμα, καὶ διέφθειρε τὰ ἤθη, καὶ ὅτι, καὶ κατὰ τὴν φύσιν, ἢ κατὰ τὰ ἀποτελέσματα τὰ εἶναι ἀλλόκοτον, καὶ ἀσυμβίβαστον μὲ τὰς μεγάλας ἀρετάς;

Ἄλλ' αἱ τοιαῦται φιλοσοφικαὶ τερθρίαὶ ἐνικήθησαν, καὶ καταφρονῶνται πάντοτε ἀπὸ τὴν γενικὴν τῶν ἀνθρώπων φρόνησιν, καὶ μῆτε ἄθρησκοὶ ἔγιναν, μῆτε τετραποδικῶς ἐπεριπάτησαν, μῆτε ἀμφιβάλῃεν εἰς τὰς ψαυστὰς ἀληθείας κατὰ τῶν Σκεπτικῶν τὰ δόγματα, μῆτε τὸ Ἐμπόριον περιεφρονήθη διὰ τὸ δόγμα τῆς Μασσηλιακῆς Ἀκαδημίας, ἀλλὰ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἐπνύξῃεν, ὥστε ἠμπορῶμεν νὰ συλλογισθῶμεν, καὶ νὰ συμπεράνωμεν μὲ πιθανότητα, ὅτι ὅταν τὸ ἀνθρώπινον ἐπιτήδευμα καταπολεμῆται ἀπὸ τοιαῦτα προβλήματα, εἶναι ἄξιον ἐπαίνου· καὶ ὁ ἰδιογνώμων ἀντιλέγων φιλοτιμεῖται νὰ καταπολεμήσῃ τὸ ἀκαταπόλεμητον, πρὸς ἐνδειξιν τάχα προκοπῆς.

Μ' ὅλον τῆτο ἐπειδὴ ὁ σκοπός μας ἀποβλέπει εἰς τὸ

τὸ νὰ διδάζωμεν τὰς ὁμογενεῖς νέες τὸ Ἐμπόριον, ἐπάγγελμα τίμιον, καὶ εἰς ἀνθρώπους ἐλευθέρους πρέπον· ἐπιτηδεύμα ὄχι μόνον σύμφωνον, κὶ συναδόν μετὰς ἀρετὰς, ἀλλὰ καὶ ἐπαυξητικὸν αὐτῶν, καὶ ὠραίισμα τέχνην ἐναγκαλιζομένην καὶ ζωογονῶσαν ὅλας τὰς λοιπὰς τέχνας, καὶ χρησιμεύσαν εἰς ὅλας τὰς ἐπιστήμας· ἀναγκαῖόν μοι φαίνεται νὰ ἀποδείξω εἰς ταῦτά μὲ τὰ Προλεγόμενα, ὅτι τὸ Ἐμπόριον εἶναι ὠφελιμώτατον εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀναγκαῖον εἰς τὸν πολιτικὸν ἀνθρώπινον βίον· διότι ἂν τῆτο δὲν ἦναι ἀλήθεια φανερῶς ἀποδεδειγμένη, καὶ ἀναμφίβολος, περιττὴ ἦθελεν ἦναι ἡ Ἐμπορικὴ σπουδὴ, διὰ νὰ μὴ εἴπω καὶ ἐπιβλαβὴς, τὴν ὁποῖαν πρὸς τὰς νέες προβάλλω, καὶ ματαιοπονία ὁ κόπος μὲ διὰ νὰ συγγράψω διδακτικὰ τῆς τέχνης ταύτης.

Πρὸ τῆ ὅμως νὰ ἐμβῶ εἰς τὴν ἀνάλυσιν, καὶ ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας ταύτης, ἄς ἐκθέσω τὴν περὶ τῆ Ἐμπορίας γλαφυρωτάτην, καὶ φιλοσοφικωτάτην ἔκφρασιν τῆ περιφήμου Συγγραφέως τῶν Τυχῶν τῆ Τηλεμάχου, ἐπαινῶντος τὰς ἀρετὰς τῶν πατέρων τῆ Ἐμπορίας Φοινίκων, καὶ διηγούμενος ἑτεροπροσώπως, διὰ τῆ Ναρβάλου πρὸς τὸν Τηλέμαχον.

„Θεώρητον, ὦ Τηλέμαχε, τὴν θέσιν τῆς Τύρου εὐτυχοῦσαν διὰ τὴν θαλασσοπορίαν της. Οἱ Τύριοι ἐτόλμησαν νὰ ἐμβῶν πρῶτοι εἰς ἀδύνατον πλοῖον εἰς τὴν διάκρισιν τῶν ἀνέμων, κατεπάτησαν τὴν ἔπαρσιν τῶν κυμάτων, ἐπαρατήρησαν τὰ ἄστρα μακρὰν ἀπὸ τὴν γῆν διὰ τῆς ἀστρονομικῆς ἐπιστήμης τῶν Αἰγυπτίων, καὶ Βαβυλωνίων, καὶ ἠνωσαν τοσαῦτα διὰ τῆς θαλάσσης διεστῶτα Ἔθνη.

Οἱ Τύριοι εἶναι ἐπιτηδαιοί, ὑπομονητικοί, φιλόπο-

νοι, ὀλιγαρχεῖς, οἰκονόμοι, ἔχον ἀκριβῆ εὐταξίαν, καὶ εὐνομίαν, καὶ διάγχι μὲ ἐντελεστικότητα ὁμόνοϊαν μεταξὺ τῶν· πρὸς δὲ τὰς ἀλλοδαπεῖς ὑπερτερῶσιν ὅλα τὰ λοιπὰ Ἑθνη εἰς τὴν σταθερότητα, τὴν εἰλικρίνειαν, τὴν ἐμπιστοσύνην, τὴν ἀσφάλειαν, καὶ τὴν περίθαλψιν. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ αἷτια, χωρὶς ναὶ ἐπιζητήσωμεν ἄλλα, τὰ ὁποῖα δίδον εἰς αὐτὰς τὴν θαλασσοκρατίαν, καὶ κάμνον ναὶ ἀνθῆ εἰς τὰς λιμένας τῶν ἐπικερδέστατον ἐμπόριον. Ἐκ τῆς ἐναντίας δὲ, εἰάν ἐνεφιλοχῶρει εἰς αὐτὰς ἡ διαφωνία, καὶ ζηλοτυπία· εἰάν ἐχαινεύοντο ἀπὸ τὰς τρυφῆς, καὶ τὴν ὀκνηρίαν· εἰάν οἱ ἄρχοντές τῶν κατεφρόνον τὴν ἐργασίαν, καὶ τὴν οἰκονομίαν· εἰάν αἱ τέχναι δὲν ἐτιμῶντο εἰς τὴν πόλιν τῶν· εἰάν ἦσαν δὺσπιστοι, καὶ ἀπαταιῶνες πρὸς τοὺς ἀλλογενεῖς· εἰάν παραμικρὸν ἤθελον μεταβάλλη τὴν ἐλευθερίαν τῆς ἐμπορίας τῶν, ἤθελες ἰδῆ ναὶ πέσῃ αὐτὴ ἡ δύναμις, τὴν ὁποῖαν θαυμαζαίσεις". (Τηλ. Βιβ. γ' .)

"Ὡστε εἶναι ἀληθέστατον, ὅτι τὸ μέγα Ἐμπόριον δὲν εἶναι παντελῶς φθοροποιὸν τῶν ἠθῶν, καὶ τῆς πολιτικῆς δυνάμεως τῶν Ἑθνῶν· καὶ τὰ γενόμενα ἐλαττώματα ἀπὸ τὴν παρ' αὐτῆς πηγάζουσιν εὐτυχίαν, εἶναι ἀσυγκρίτως μικρότατα, ὡς πρὸς τὰ μέγιστα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ὁ φρόνιμος καὶ εὐτυχῆς ἔμπορος ἀπολαμβάνει· καὶ ὡς τὸ ἐξετάσωμεν ἀναλυτικώτερον.

Ὁ ἄνθρωπος διὰ τὴν φυσικὴν αὐτῆς σύγκρασιν εἶναι ἀδύνατον ναὶ εὐχαριστηθῆ εἰς τὴν ὁποιαυδήποτε τατάσασίν τε· καὶ τὸν πτωχὸν στενοχωρεῖ ἡ καλύβη, καὶ τὸν πλέσιον τὸ παλάτιον· καὶ τὸν ἄρχοντα τὸ βῆρος τῆς διοικήσεως, καὶ τὸν ἀρχόμενον ἡ ὑποταγή· τυραννεύσι καὶ τὸν ἱερωμένον ὁ στενοχωρησμένος καὶ μονότροπος βίος, καὶ τὸν λαϊκὸν ἡ οἰκιακὴ οἰκο-

νομία, συνθλίβουσι, ἢ τὸν γεωργὸν, καὶ τὸν κυνηγὸν, καὶ τὸν τεχνίτην, καὶ τὸν φιλόλογον, καὶ τὸν ἐπιστήμονα, ἢ παντὸς ἄλλης ἐπαγγέλματος ἀνθρώπου δὲν ἠμποροῦμεν νὰ ἰδῶμεν εὐχαριστημένου εἰς τὴν κατάστασίν τε· ἢ αὐτὴν τὴν δυσαρέσκειαν τὴν ἀποδίδουσι οἱ Χριστιανοὶ Φιλόσοφοι εἰς τὴν ἐνοικῆσαν εἰς τὸ ἀνθρώπινον σῶμα αἴθρον ψυχὴν, ἢ ὁποία, ὡς τοιαύτη, εἶναι ἀδύνατον νὰ εὕρη τὴν ζητημένην εὐδαιμονίαν τῆς εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ὁποιωνδήποτε ὑλικῶν ἀγαθῶν· συλλογισμὸς ὀρθὸς, καὶ συμπέρασμα πιθανώτατον, διὰ νὰ μὴ εἶπω ἀναντίρρητον.

Ἄλλ' ἐπειδὴ ἡ ἐντελής εὐδαιμονία εἶναι ἀδύνατον νὰ δοθῇ εἰς τὸν ὑλικὸν ἄνθρωπον, ὁποίας τάξεως, κατάστασεως, ἢ ἐπαγγέλματος ἤθελεν ἦναι· ποῖος ἤθελεν ἀμφιβάλλῃ εὐλόγως, ὅτι ἐκεῖνο τὸ μέσον, τὸ ὁποῖον προβλέπει εἰς τὸν ἄνθρωπον, ἀν ὄχι ὅλα, διότι ἀδύνατον, καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ συντείνοντα εἰς τὴν ἀνάπαυσίν τε, ἐκεῖνο πρέπει νὰ ἦναι ἔγκριτον, καὶ περισπῆδαστον; καὶ τοῖσδε μόνον κατὰ τὴν γνώμην μὲ, εἶναι τὸ Ἐμπόριον.

Ἡ πολεμικὴ ἀνδρία διαφθείρουσα, καθυποτάσσουσα, καὶ λεαλητῆσα τὰ νικώμενα ἔθνη, προσφέρει εἰς τὰς νικητὰς τὴν ἀφθονίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ πρὸς καιρὸν· διότι ἀφ' ἧς γυμνωθῆν οἱ νικημένοι, ἢ οἱ νικηταὶ εὕρην τὴν μὴ περαιτέρω διὰ πολλὰ αἰτια φυσικὴν ἀντίστασιν, παύουσι αἱ πηγαὶ, αἱ ὁποῖαι ἔφερον τὴν ἀπόλαυσιν τῆς εὐτυχίας εἰς τὰς νικητὰς, καὶ μετ' ὀλίγον συνυποπίπτουσι καὶ νικηταὶ, καὶ νικημένοι εἰς τὴν ἰδίαν ἐνδειαν, καθὼς θέλει ἀποδειχθῆ ἱστορικῶς εἰς τὰς ἐξῆς προδιατριβαὶς ἀπὸ τὴν κατάστασιν τῶν Ῥωμαίων, ἔθους ὑπερπρήσαντος ὅλα τὰ λοιπὰ εἰς ταύτην τὴν πολεμικὴν ἀρετὴν.

Ἡ Κυνηγετική, ἢ Ἀλιευτική, εἶναι ἐπιτηδεύματα εὐκόλα εἰς τὸ νὰ ἐπινοηθῶν, καὶ νὰ ἐνεργηθῶν· ἀλλὰ μὲ πόσῃν ἔνδειαν καὶ δυστυχίαν ἠμποροῦν νὰ θρέψω τὰς κυνηγῆς, ἢ ἀλιεῖς, χωρὶς νὰ ἐμφιλοχωρήσῃ τὸ Ἐμπόριον; Ὁ ἀπολίτευτος αὐτόχθων Ἀμερικανὸς, ἀφ' ἧς φαίγῃ τὸ κυνήγιον, καὶ δὲν ἐπιτύχῃ νὰ φονεύσῃ ἄλλο, κατανατᾷ εἰς τὴν ἐλλειψὴν πείναν, ἢ ἀναγκάζεται νὰ φαίγῃ ξηρὰς ρίζας δένδρων, ἂν εὖρη, τὸν χειμῶνα, καὶ νὰ μασήσῃ καὶ αὐτὰ τὰ δάκτυλα.

Ἡ Ποιμαντική τρέφει τὰς νομάδας Σκύθας, ἀλλ' ἂν ὅλα τὰ Ἔθνη ζητήσω τὴν εὐρυχωρίαν γῆς διὰ νὰ θρέψω τὰ ποίμνιατά των, καὶ νὰ τρέφονται, πῶς ἠθέλων τὴν εὖρη; Κατὰ τῆτον τὸν τρόπον, μόνον τὸν λαὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἠμπορῶσε νὰ θρέψῃ ὅλη ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τερκία, καὶ μ' ὅλον τῆτο εἰς ζωὴν καταστάσεως ἀθλίας· τὰς δὲ λοιπὰς κατοίκους ἀνάγκη ἦτον νὰ ἐπινοηθῆ τρόπος νὰ τὰς σφενδονίσωμεν εἰς τὴν σελήνην.

Ἡ Γεωργικὴ ἀναμφιβόλως εἶναι πηγὴ τῶν ἀνθρώπων καλῶν, τροφὸς τῆς ἀνθρωπότητος, χάρισμα θεῖον, καὶ πρώτη τῶν ἀναγκαίων τεχνῶν· ἀλλὰ διὰ νὰ ἀπολαύσῃ ὁ γεωργὸς τὰ ἐλλείποντα πρὸς ἀνάπαυσίν τε, ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ πλῆθος ἀνθρώπων μὴ γεωργόντων, διὰ νὰ ἀγοράσω ἀπὸ αὐτὸν τὰς τροφαίτων, καὶ νὰ τῷ δίδουν τὰ εἰς αὐτὸν ἀναγκαῖα ἐνδύματα, ἀρτύματα, καὶ τόσα ἄλλα, τὰ ὅποια ἢ κοινὴ χρῆσις ἀποκατέστησεν ἀναγκαῖα, καὶ τῆτο εἶναι τὸ Ἐμπόριον.

Αἱ τέχναι, τὰ ἐργόχειρα, ἢ βαναυσουργήματα εἶναι καλὰ, ἀλλὰ χωρὶς τὸ Ἐμπόριον μένου νεκρά, χωρὶς ἐπίδοσιν, ἢ χωρὶς ὠφέλειαν. Ἡ Μεταλλουργία

γία πῶς ἠμπορεῖ νὰ θρέψῃ τὰς μεταλλεργὰς χωρὶς τὴν συνδρομὴν τῆς Ἐμπορίας.

Τὸ Ἐμπόριον μόνον ἠμπορεῖ νὰ ζωογονήσῃ τὰς τέχνας· νὰ προβλέψῃ καὶ εἰς τὸν μεταλλεργόν, καὶ εἰς τὸν ποιμένα, καὶ κυνηγόν, τὰ γεωργικὰ προϊόντα, καὶ εἰς τὸν γεωργόν τὰ εἰς αὐτὸν χρήσιμα, καὶ ἀναγκαῖα.

Ἄπὸ τὸ Ἐμπόριον, τὸ πρῶτον κινῶν αὐτῶν τῶν ἀναγκαιοτάτων ἐπαγγελμάτων, ἀπολαμβάνει καὶ ὁ ἱερεὺς, καὶ ὁ βασιλεὺς, καὶ ὁ στρατηγός, καὶ ὁ στρατιώτης τὰς Ἐκκλησίας, τὰ παλάτια, τὰ ὄπλα, καὶ ὅλα τὰ ἐπιπλα, τροφαίς, ἐνδύματα, καὶ σολισμὸς, χωρὶς τῶν ὁποίων δὲν δύναται νὰ συστηθῇ Ἐκκλησία, καὶ πολιτικὴ διοίκησις, καὶ χωρὶς τῶν εἶναι ἀδύνατον νὰ συγκροτηθῇ ἡμερότης ἡθῶν, καὶ εὐνομία, χωρὶς τῶν ὁποίων καὶ αἱ τέχναι, καὶ ἡ μεταλλεργία, καὶ ἡ ποιμαντικὴ, καὶ αὐτὴ ἡ γεωργία εἶναι ἀδύνατον νὰ διαρκέσῃ.

Τὸ Ἐμπόριον προβλέπει εἰς τὸν φύσει γεννώμενον ἀνήσυχον, καὶ ἀνεπαρκῆ ἄνθρωπον, ἂν ὄχι ὅλα, καὶ τὰ περισσότερα μέσα τῆς εὐτυχίας τῆς, καὶ τὸν παρηγορεῖ τρόπον τινὰ βαλσαμώνοντας τὴν πικρὰν πληγὴν τῆς καρδίας τῆς, τὴν ὁποίαν αἰσθάνεται εἰς ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς τῆς, διὰ τὴν ἐξορίαν τῆς ἀπὸ τὴν τρυφὴν ἐκείνης τοῦ μακαρίου τόπου τῆς διαπλάσεώς του.

ἠμπορεῖ λοιπὸν νὰ ἀρνηθῇ τινὰς εὐλόγως ὅτι τὸ Ἐμπόριον εἶναι ὠφελιμώτατον εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀναγκαῖον εἰς τὸν πολιτικὸν ἀνθρώπινον βίον; Ὁχι βέβαια, ὄχι· διότι τὸ Ἐμπόριον ἐνασχολεῖται νὰ μοιράσῃ εἰς ὅλας τὰς τάξεις τῶν ἀνθρώπων, εἰς ὅλα γενικῶς τὰ Ἐθ-

νη,

νη, τὰ γήινα ἀγαθὰ, καὶ νὰ ἀποκαταστήσῃ τὸ μεταξὺ τῶν ἀπογόνων τοῦ Ἀδάμ ἀδελφικὸν δικαίωμα.

Διὰ τῆς Ἐμπορίας δίδει ὁ κάτοικος τῆς ἀκάρπυς, καὶ χιονοσκεπῆς Λατωνίας τὰ ὠραῖα δέρματα τῆς κυνηγίης τῆς, ἢ λαμβάνει τὰ ἀναγκαῖα εἰς τὴν ζωὴν του· δι' αὐτῆς χύνει εἰς τὸν κόσμον ἡ ἀκαρπος καὶ ξηρὰ Περῦ τῆς μεταλλικῆς θησαυρὸς τῆς, καὶ ἐνδύει, καὶ τρέφει τῆς κατοίκους τῆς μὲ τὰ προϊόντα, καὶ ἐργόχειρα τῶν εὐφόρων, καὶ τεχνοτρόφων τόπων· δι' αὐτῆς τῆς Ἐμπορίας, διὰ νὰ εἴπω γενικώτερον, ὁ τετραπέρατος Κόσμος διὰ ξηρῶν, καὶ θαλασσῶν διακεχωρισμένος, συνενῆται, καὶ ὅλη ἡ ὑδρόγειος σφαῖρά μας σχεδὸν ἐγινε διαβατὴ, καὶ ἀνθρωποκατοικημένη, καὶ ὅλα τὰ Ἔθνη ἐγνωρίσθησαν ἀναμεταξύτων, καὶ συζῶσιν, ὡς μία μεγάλη οἰκογένεια, δανειζομένη, καὶ προφθάνουσα εἰς τὰ τέκνα τῆς τὰ ἀναγκαῖα, τὰ χρήσιμα, τὰ ὠραῖα, τὰ εὐώδη, τὰ τερπνά, καὶ ὅλα ὅσα εἶναι θελητικά εἰς τὰς ὀρέξεις, προφυλακτικά τῆς υἰγείας, καὶ ἀνακλητικά αὐτῆς μετὰ τὴν ἐφοδὸν τῶν ἀσθενειῶν. Δι' αὐτοῦ ἐκοινολογήθησαν τὰ γράμματα εἰς τὸν Κόσμον· εὐρῆκεν ὁ Ἡθικός μὲ τὴν σύγκρισιν τῶν διαφόρων Ἐθνῶν τὰς ἠθικὰς ἀρχάς· εὐδοκίμησεν ἡ Γεωγραφία· ἐπέδωκεν ἡ Φυσικὴ· λαμβάνει τὴν ὕλην ἡ Ἰατρικὴ, καὶ ἐτελειοποιήθη ἡ Ἀστρονομία.

Δι' αὐτῆς ἡ Ναυτικὴ ἔφθασεν εἰς τὴν παρῶσαν τελειότητα, καὶ μᾶς ἔκαμε γνωστὸν τὸν εἰς τοσοῦτους αἰῶνας ἀγνωστὸν κόσμον, τὴν Ἀμερικὴν, καὶ πολὺ μέρος τῆς Ἀφρικῆς, καὶ Ἀσίας, καὶ τὰς περὶ αὐτὰς Νήσους.

Ποῖος παρεκίνησε τὸν Χριστοφόρον Κολόμβου,
 δια

διαὶ ναὶ ζητῆ τὰς Ἀνατολικὰς, καὶ ναὶ εὐρῆ τὰς
 Δυτικὰς Ἰνδίας; Ποῖος ἐβίασε τὸς Πορτογάλους, ναὶ
 θαλασσοκινδυνεύσεν διαὶ ναὶ μάς κάμην γνωστὰς τό-
 σας Νήσους, τὴν Νοτίαν Ἀφρικὴν, καὶ τὸν ἐκεῖθεν
 δρόμον πρὸς τὰς Ἰνδίας; Ποῖος ἦτον ὁ σκοπὸς τῆ πε-
 ριφήμου ἐκείνου Κώκου εἰς τὰς τοσαύτας τε θαλασ-
 σοπορίας; Ποῖος συνέζευξε τὴν μεγάλην Ἀμερικὴν, καὶ
 τόσας ἀπείρους Νήσους μετὰ τὰς ἠπείρους; Βέβαια τὸ Ἐμ-
 πόριον. Καὶ μετὰ τοσαῦτα καλὰ ἀποτέλεσματα μέ-
 νει πλέον ἀμφιβολία, ὅτι τὸ Ἐμπόριον εἶναι ὠφελιμώ-
 τατον εἰς τὸν ἀνθρώπινον βίον, καὶ ἀναγκαῖον εἰς
 ὅλας τῶν ἀνθρώπων τὰς τάξεις; Ἀλλὰ τὸ Ἐμπόριον
 (ἐγνωμοδοτήθη, ὡς εἶπαμεν, εἰς τὴν Μασσηλίαν) ἐ-
 μέθυσε τὸ πνεῦμα, καὶ ἐφθίρε τὰ ἦθη. Δὲν ἀρνού-
 μαι τὴν μείζονα, ἀλλ' ἐπεξηγῶ, ὅτι τὸ ἐμέθυσε μέ-
 θην ἐπωφελῆ, ἤτοι τὸ ἐξύπνησε, διαὶ ναὶ ἐπιχειρισθῆ με-
 γάλα πράγματα· τὸ ἐμέθυσε, διαὶ ναὶ μάθη τὰς τέχ-
 νας τῶν γειτόνων, καὶ τῶν ἀπωτάτων Ἐθνῶν, ναὶ με-
 ταφυύση ὅσα ἦτον δυνατὸν δένδρα, καὶ χόρτα εἰς
 τὴν πατρίδα του ὁ Ἐμπορος· ναὶ μετατοπίση, καὶ ἀ-
 ναθρέψη ὅσα ζῶα, ἢ πτηνὰ ἦσαν ἐπωφελῆ· ναὶ ἀ-
 νερευνήση εἰς τὸς βαθυτάτους Ὠκεανὺς, καὶ εἰς τὰ ἀ-
 πώτατα παράλια, τὰ χρησιμώτατα ὄψαρια, μαργα-
 ριτάρια, καὶ κοράλλια· ναὶ ἀνορύξῃ, καὶ ἀνασκαλεύσῃ
 εἰς τὴν πάτριον, καὶ ξένην γῆν τοὺς ἐγκρυπτομένους
 μεταλλικοὺς θησαυροὺς· ναὶ μάθη ξέναις γλώσ-
 σαις, καὶ διαλέκταις, καὶ ναὶ συλλαλῆ μετ' ὅλους τὸς
 ἀνθρώπους. Καὶ τοιαύτη μέθη μόνον ἀπὸ φθουερῆς, καὶ
 ἀνοήτης ἢμπορεῖ ναὶ κατηγορηθῆ, καθὼς καὶ παρὰ
 τῶν Ἑβραίων κατηγορήθη ἡ ὑποπτευομένη μέθη τῶν
 Ἀποστόλων εἰς τὴν λαμπρὰν ἐκείνην τῆς Περτηκοστῆς
 ἡμέραν. „ Ἐπεροὶ δὲ χλευαίζοντες ἔλεγον, ὅτι γλεύκου,

μεμεστωμένοι εἰσὶ“ (α) Τὴν τοιαύτην μέθην ὁ φρόνιμος ἄνθρωπος, πρέπει νὰ ὀνομάσῃ ἐξύπνησιν, καὶ διέγερσιν νοῦς, καὶ πνεύματος, καθὼς ὁ Κορυφαῖος Πέτρος „ ἐπῆρε τὴν φωνὴν αὐτοῦ, καὶ ἀπεφθέγγετο“ . κ. τ. λ.

Τὰ δὲ ἤδη ὄχι μόνον δὲν τὰ ἐφθεῖρε τὸ Ἐμπόριον, ἀλλὰ καὶ τὰ διώρθησε, καθὼς ἀποδείκνυει εὐστοχώτατα ὁ Ἄγγλος Ροβέρτσων, (β) „ ὅτι αὐτὸ τὸ μέγα καὶ ἀξιέπαινον ἐπάγγελμα ἀδυνατίζει τὴν ὀρμὴν τῶν προλήψεων, αἱ ὁποῖαι ἀναφλογίζουσι τὴν διαίρεσιν καὶ τὴν ἐχθρὰν τῶν Ἐθνῶν πρὸς ἀλληλα· ἐξημερώνει ἢ διορθώνει τὰ ἤδη τῶν ἀνθρώπων, συνδέου ἀυτὸς μὲ τὸν ἰσχυρότερον δεσμόν τῆς πρὸς ἀλλήλων κοινωνίας, ἢ χρείας, ἐξομαλύνει τὸν πρὸς εἰρήνην τῶν Ἐθνῶν δρόμον· ἐπειδὴ ἀμέσως ἀποκαθιστᾷ εἰς ἀμφότερα τὰ διαμαχόμενα μέρη μίαν τάξιν ἀνθρώπων ἐπιθυμούντων καὶ σπυδαζόντων εἰς τὸν συμβιβασμὸν τῶν διαφορῶν των, αἱ ὁποῖαι ἀφανίζουσι τὰς ἐπιχειρήσεις των· καὶ ἀφ' οὗ ὁ ἐμπορικὸς σκοπὸς ἐγκριθῆ εἰς τὸ ἔθνος, ἀμέσως θεωρῶνται ὅλα τὰ κινήματα τῆς διοικήσεως ἀποβλέποντα εἰς συμμαχίας, καὶ πραγματείας εἰρήνης, καὶ πρὸς ταῦτα μεταστρεφόμενον τὸν πόλεμον“ .

Ἀνάγνωσον τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἰταλίας, τῆς Ἀυστριακῆς Συμμαχίας, ἢ τῶν πόλεων τῶν Γερμανικῶν Κατωτόπων, εἰς ὅλην τὴν μακρὰν περίοδον ἀπὸ τῆς ἐννάτης, ἕως τῆς δεκάτης ἑκτῆς Ἐκατονταετηρίδος,

(α) Πράξ. Κεφ. α. 5. 13.

(β) Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἱστορίαν Καρόλου ε. Τμήμα Α'.

δος, καὶ θέλεις εὐρὴ ἐναργεστάτας ἀποδείξεις τῶν εἰρημένων. Ὅσον τὸ Ἐμπόριον ἐνεφιλοχώρει εἰς τὰ Ἑθνη τῆς Εὐρώπης, ἄλλο τόσον ταῦτα ἀναλόγως, ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν τῶν πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα τῶν πεπολισμένων Ἑθνῶν, καὶ ἀνέλαβον τὰ καλὰ ἡθῶν.

Θεώρησον τὴν Εὐρώπην ἀπὸ τῆς ἐπίδρομῆς τῶν βαρβάρων, ἕως τῆς εἰσχωρήσεως τῶν τεχνῶν, καὶ τοῦ Ἐμπορίου· πόση βαρβαρότης, σκληρότης, ἀμάθεια, καὶ τοιαῦτα ἐλαττώματα, δὲν ἐκυρίευσαν αὐτὸν τὸν ὠραῖον τόπον; ἡ Βενετία, καὶ ἡ Φλωρεντία, μὲ τὸ Ἐμπόριόν των μετεκάλεσαν τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας εἰς τὴν Εὐρώπην, καὶ ἐξημέρωσαν ἐκεῖνα τὰ βάρβαρα ἡθῶν. Ἰδέ αὐτὴν ταύτην τὴν Εὐρώπην μετὰ τὴν ἀπόκτησιν τοῦ Ἐμπορίου, πλουτοῦσαν ἀπὸ τέχνας, ἐπιστήμας, γλυκύτητα ἡθῶν, εὐνομίαν, εὐταξίαν, καὶ ἔχουσαν ὅλα τὰ καλὰ, ὅσα ἡ ἀνθρωπότης ἠμπορεῖ νὰ νομίση καύχημα, καὶ στολισμόν της.

Τί ἔκαμε τὴν Πορτογαλίαν εὐτυχῆ καὶ δυστυχῆ; ἡ ἔλλειψις, ἢ ἡ ἀπόκτησις τοῦ Ἐμπορίου; Διὰ τί ἡ Ἰσπανία μετὰ τὸν τοσοῦτον πλοῦτον τῶν ἀποικίων της δὲν ἐξημέρωσε τὰ ἡθῶν της; διότι τὸ ἀμελὲς καὶ ἀνέμπορον τοῦ Ἑθνους δὲν ἐπέτρεψε νὰ μιμηθῆ τὴν γειτονεύουσαν Γαλίαν.

Τί ἔδωκεν εἰς ταύτην τὰς ἐπιστήμας, καὶ τέχνας, καὶ τὴν ἀποκατέστησε παράδειγμα ἡθικῆς ἰλαρότητος; τὸ Ἐμπόριον. Τί ἔκαμε τὸ μικρὸν Ἑθνος τῶν Ὀλλανδῶν νὰ εὐρὴ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα ἐπάνω εἰς τὰς ἀμμυς, καὶ ἔλη τῶν ἐκεῖ ἐκχυνομένων ποταμῶν, καὶ νὰ κατοικηθῆ ἡ ἀκαρπος ἐκείνη στενοτοπία, περισσότερον ἀπὸ τὰ εὐφορώτερα τῆς Εὐρώπης κλίματα, νὰ ἀντισταθῆ εἰς τόσας θαλασσίας,

σίας, καὶ ἡπειρωτικὰς δυνάμεις, ὑπὲρ τοῖς οὖν ἡμισυ Ἐκατονταετηρίδας, καὶ νὰ εὐδοκίμησῃ εἰς μαθήσεις, καὶ τέχνας; τὸ Ἐμπόριον.

Εἰς τί στηρίζεται ἡ δύναμις, αἱ τέχναι, αἱ ἐπιστήμαι, καὶ ὁ πλῆθος τῆς Ἀγγλίας; ἀναμφιβόλως εἰς τὸ Ἐμπόριον, καὶ ἂν τὰ καταριθμημένα ταῦτα Ἐΐθνη, διὰ τὸ Ἐμπόριον ἔγιναν κανόνες τῆς ἠθικῆς ἡμερότητος, καὶ εὐκοσμίας, τὸ νὰ στοχασθῆ τινὰς, καὶ νὰ ἀποφασίσῃ, ὅτι τὸ Ἐμπόριον διαφθείρει τὰ ἠθῆ, δὲν εἶναι σημεῖον φανερόν τῆς διαφθορᾶς τοῦ νοῦς, καὶ τελείας τῆς ἀνοησίας;

Ὅσον πρὸς ἡμᾶς, ὦ Ἕλλην ἀναγνώστα, δὲν εἶναι χρεῖα νὰ πολυλογήσω· διότι καθὼς εἰς τὰ πρό τέτῃ συντόμως ἐξέθετα, εἰς τὸ Ἐμπόριον μόνον χρεωστῶμεν τὴν καλητέρευτιν τῆ γένους μας, καὶ εἰς αὐτὸ κατὰ τὸ παρὸν ἐλπίζομεν νὰ ἀναλαίβωμεν τὴν ἀρχαίαν, καὶ πατρογονικὴν μας εὐκοσμίαν, καὶ φιλοσοφικὸν πλῆθον· αὐτὸ θέλει μᾶς δώσει καὶ τὰς τέχνας, καὶ τὰς ἐπιστήμας, εἰς τὰς ὁποίας καυχῶνται ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀρνηθῶν, ὅτι ἀπὸ ἡμᾶς τὰς ἔλαβον· καὶ αὐτὸ ἄς σπουδαίωμεν νὰ μάθωμεν μεθοδικῶς, καὶ νὰ ἐνεργῶμεν κατὰ κανόνας, καθὼς ἐγὼ σὲ προσκαλῶ, καὶ σὲ ὁδηγῶ διὰ τῆ παρόντος Ἐμπορικῆς Συγγράμματος.

Οἱ ἰσχυρογνώμονες ἐκεῖνοι θέλοντες νὰ ἀποδείξουν ἐπιβλαβὲς τὸ Ἐμπόριον δημιουργῶσιν ἐδικῶς τῶν ἀνθρώπων, τῆς μορφῆσιν, ὡς θέλουν, καὶ τοὺς διδάσκουν, ὡς τὴν πολιτείαν τῆ Πλάτωνος, ἀμιγεῖς, καὶ παντελῶς χωρισμένους ἀπὸ τὰς λοιπὰς τῶν ἀνθρώπων φυλάς, καὶ μὲ τοῦτον τὸν τρόπον συνδογματίζουσι μὲ ἐκεῖνον τὸν παλαιὸν Φιλόσοφον, ὅτι βλάπτει τὸ Ἐμπόριον· διότι ἂν οἱ παρ' αὐτῶν μορφωθέντες συμμιγοῦν

μὲ τὰ λοιπὰ Ἔθνη, μανθάνουν τὰ ἠθῶντων, ἀποκτοῦν τὰς ὀρέξεις των, καὶ ἀναγκαίως βιάζονται ν' ἀκολουθήσουν τὸ Ἐμπόριον.

Ἄλλ' ἀμφιβάλλει τινὰς, ὅτι ἡ τοιαύτη τοῦ Πλάτωνος, καὶ τῶν τοιούτων Νεωτέρων Δημοκρατία, εἶναι ἀδύνατον νὰ συστηθῇ; Ἡμεῖς διδασκόμεθα παρὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας ὅτι εἰς τὸ Πηλούσιον Ὀρος τῆς Αἰγύπτου, καὶ τὴν Θηβαΐδα, καὶ περὶ τοὺς Ἁγίους τόπους τῆς Ἱερουσαλήμ συνέδραμόν ποτε πλῆθος Ἀσκητῶν ἀφιερωσάντων ἑαυτοὺς τῷ Θεῷ, καὶ ἔζησαν χωρὶς τοῦ Ἐμπορίου, καὶ χωρὶς ἀνάγκης Διοικήσεως, καὶ ἐξουσιαστῶν· ἀλλ' ἦσαν ὅλοι ἀναχωρηταὶ καὶ τῷ ὄντι ἐρημίται, ἀποξενωμένοι ἀπὸ τὸν Κόσμον, καὶ ἀρνηθέντες τὰς τρυφὰς αὐτοῦ· οἱ τοιοῦτοι ἄνθρωποι βέβαια ἔζησαν, καὶ ἀπέθανον πολιτιθέντες κατὰ τὸ πολιτικὸν σύστημα τοῦ Πλάτωνος· ἀλλὰ χωρὶς γυναῖκας, χωρὶς τέκνα, καὶ χωρὶς ὑπάρχοντα, διὰ τοῦτο καὶ χωρὶς ὀρέξεις καὶ χωρὶς Ἐμπόριον. Εἶναι ἀδύνατον ὅμως, ἴσως δὲ καὶ τῇ Θεῷ βουλῇ ἐναντίον, νὰ γένουν ὅλοι οἱ κάτοικοι τῆς Οἰκουμένης ἀναχωρηταί, διὰ νὰ ἀποδείξουν πρακταίαν τὴν Πλάτωνος πολιτείαν, καὶ δυνατὴν τὴν ζωὴν χωρὶς Ἐμπόριον.

"Ὅταν ὁ Πένσος ἐκεῖνος μὲ τοὺς συνοπαδοὺς του Κουακέρους διέβη ἀπὸ τῆς Ἀγγλίας εἰς τὴν Ἀμερικὴν, εὗρηκε ἔρημον, ἀλλὰ καρποφόρον γῆν, ἀνήγειρε τὴν Πενσυλβανίαν (α) Πόλιν, ἐκαλλιέργησε τὴν γῆν, καὶ ἔζη μὲ ἀδελφικὴν ἰσοτιμίαν κοινοβιακῶς, κατὰ τὰς δόγ-

(α) Ἡ Πενσυλβανία, ἢτοι Πενσέδρυννία, διότι Σύντα Λατινιστὶ ὁ δρυμὸς, τὸ δάσος.

δόγματα τῆς αἰρέσεώς τε, μέ τοὺς ὄπαδούς τε· (α) ἀλλ' ἀφ' οὗ μετ' ὀλίγον μετώκισαν ἐκεῖ, καὶ ἄλλα πλήθη ἀνθρώπων, οἱ Κουάκεροι ἐκεῖνοι εὐρέθησαν στενευμένοι ἢ νὰ πιάτουν τὰ ὄπλα διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τῆς πατρίδος των, καὶ ἐπομένως τὸ Ἐμπόριον, ἢ νὰ ὑποταχθοῦν εἰς τοὺς ἐυωπλισμένους γείτονάς των. Τὸ πρῶτον δὲν τὸ ἐδέχθησαν ὄντες ῥητῶς ἐμπαδισμένοι ἀπὸ τῶν δόγματων, καὶ νὰ φονεύσουν, καὶ νὰ ὀρκισθῶσιν· ἀλλ' ἐπειδὴ ἔπρεπε νὰ πληρώσῃν τοὺς αὐτ' αὐτῶν στρατολογηθέντας, ἐνηγκαλίσθησαν τὸ Ἐμπόριον, καὶ τὸ ἀκολουθοῦν.

Οἱ παλαιοὶ Αἰγύπτιοι ἐμπόδιζαν τὸ Ἐμπόριον, ἀλλ' εὐκόλα καταλαμβάνομεν τὴν αἰτίαν, ὅταν συλλογισθῶμεν, ὅτι τὸ τριτημόριον τῆς εὐφόρου γῆς των ἔτρεφε τοὺς ἱερεῖς των, γεωργούμενον ἀπὸ τὸν λαόν. Ἄρα δὲν συνέφερεν εἰς τοὺς ὀκνηροὺς ἐκείνους ἱερεῖς νὰ συνεμπορευθῇ ὁ λαὸς μέ τὰ ἄλλα Ἔθνη διὰ τοῦ Ἐμπορίου, καὶ νὰ μάθῃ νὰ συλλογισθῇ τὴν ἀδικίαν ταύτην.

Ὅταν δὲ οἱ Αἰγύπτιοι ἐλευθερωθέντες παρὰ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἀπὸ τὸν τοιοῦτον ζυγόν, ἐπίασαν τὸ Ἐμπόριον, καὶ μέ τὴν προστασίαν τῶν Ἑλλήνων βασιλέων των Πτολεμαίων τὸ ηὔξησαν διὰ ξηραῖς, καὶ διὰ θαλάσσης, ἀπήλαυσαν καὶ πλοῦτον, καὶ δόξαν, καὶ ἐπιστήμας, καὶ ἔγιναν περιώνυμον Ἔθνος. Τὸ Ἐμπόριον διώρθησε, καὶ δὲν διέφθειρε τὰ ἦθη ἐκείνου τῷ Ἔθνους.

Οἱ

(α) Τὸ ὑσιῶδες δόγμα τῶν Κουακέρων εἶναι σελεία ἀδελφότης, καὶ κοινοβιακὴ ζωὴ πρὸς τὴν ὁμοδρῆσιν. Ὅταν σὺν Θεῷ, ἐκδοθῇ ἡ Γεωγραφία μεθ' ἡμῶν τὸ μᾶθη πλατύσατα.